

Om mod och förödmjukelse inför den starkare parten

I sin bok "Krig eller fred" konstaterar Michail Sjisjkin träffande att "alla system och dikta- turer utnyttjar människans ansvarskän- sla för sina närstående" och att "vi alltid är pantfångar hos de människor vi älskar, och för deras skull är vi villiga att utstå förödmjukelse". "Redan hotet om att bli arbetslös tvingar människ- an att fundera på vad som är viktigare, det egna människovärdet eller bröd till barnen. Det verk- liga slaveriet sker alltid en aning frivilligt", menar han.

Var och en som får tag i denna utmärkta bok av Michail Sjisjkin kan läsa mer om vem Sjisjkin egentligen hänvisar till i ovan- stående resonemang. Men de synpunkter som nämns ovan är sådana som nästan alla människor i världen ofta tvingas fundera på i det vardagliga företags- och människoliv: vågar jag försva- ra mina rättigheter eller ska jag villigt vika mig inför den starka parten också när jag vet att hen/de har agerat fel?

Största delen av medborgarna är nästan alltid redo att vika sig. De tänker att man på så sätt klarar sig enklare i livet. Till exempel under coronatiden fanns det många människor som inte ville att restriktionerna skulle hävas, eftersom livet med begränsningar var så tydligt och enkelt för dem. Men de människor som blivit företagare kan inte handla så, utan de tvingas dagligen i olika sammanhang tänka på sitt eget mod och om det räcker till. Alltså också när företagarna tvingas fundera på att försvara sina egna rättigheter. Större företag är oftast modigare och har större möj- ligheter att försvara sina rättigheter än mindre företag, även om det ibland också finns överraskande mycket mod i de små före- tagen. Men de här sakerna är inte alltid så enkla ens för de större företagen, eftersom det alltid finns en ännu större och starkare part ovanför dem. Ett exempel på detta är ett "råd" jag fick av en jurist på ett stort företag år 2015. Juristen ansåg att jag behöver förstå att man bara måste vika sig inför konkurrensmyndighe- terna och alltid försöka behaga dem, eftersom man då kommer enklast undan*.

Jag minns också mycket tydligt en kommentar från en liten bageriföretagare i början av 2000-talet, när jag sagt till honom att "ni måste nu bara vara modiga". Svaret var att "hördu Mika, nu är det bara så att skuldsatt gör en ödmjuk, så nu är det inte möjligt att vara så värst modig". Under årens lopp har jag ofta kommit att tänka på den företagarens kommentar, då enskilda företagare har kontaktat mig med funderingar kring hur de ska förhålla sig till olika aktörers krav som ibland verkar väldigt oskäligen: till exem- pel krav från hälso- och/eller arbetsarskyddsinspektören, facket, råvaruleverantörerna, representanter från dagligvaruhandeln eller den offentliga förvaltningen. Företagarna vet att om de ger upp inför kraven så medför det nya åtgärder som ökar kostnaderna. Men för att vårda kundrelationen är det emellanåt förnuftigt att "ge efter" för kraven eller åtminstone försöka uppnå en gemen-

sam kompromiss. Livet skulle bli mycket svårt om ingen någonsin gav efter det minsta. Men jag tän- ker ofta på om det alltid är de små och medelstora företagen som måste flexa? Till all lycka förstår företagarna ändå att företagsverksamheten inte har någon framtid om man alltid ger efter för alla krav från olika håll. Därför är företagarna emel- lanåt tvungna att ta risker, även om det kan leda till en bruten kundrelation och ibland till fortsatta åtgärder från maktutövande myndigheter.

Makt passar inte människan och därför måste någon instans alltid övervaka maktutövarna och den makt de utövar**. Så är det med alla maktutövare, men i synnerhet myn- digheter som utövar makt. Ju större makt en myndighet har, desto viktigare är det att maktutövningen övervakas. Om en myndig- hets maktutövning i verkligheten inte övervakas av någon, har föremålen för maktutövningen egentligen inte något annat val än att börja fjäska inför maktutövarens handlingar och utsagor. Och på så sätt blir maktutövaren ännu mer förblindad av sin makt och kan i sina föreställningar faktiskt tro att föremålen för maktutövningen uppskattar det hen gör eller säger. Jag har ofta konstaterat att det första steget mot korruption tas då represen- tanter för näringslivet tvingas fjäska för en tjänsteman som utövar stor makt. Ibland till och med så att de inte ens märker det själva.

Samma personer som med all rätt fördömer diktatorers hand- lingar och åtgärder i enskilda stater kan ändå själva agera som diktatorer mot en svagare part, då de får chansen***. Det här gäller både stora och små saker. Och de som blir utsatta för maktutövningen tvingas bara fråga sig själva om det är bättre att vika sig eller ta risken för eventuella följder.

Mika Väyrynen

* Juristens kommentar fick mig närmast att tänka på de otaliga skämten om jurister som saknar ryggrad.

** Med tanke på medborgarnas och företagarnas grundläggande rättigheter blir det allra farligast, då statsledningen, tjänste- männen och medierna slår sig ihop och börjar driva "den gemensamma frågan". Det här fick vi konkret uppleva då det rädde coronarestriktioner mellan våren 2020 och våren 2022. Rysslands anfall mot Ukraina i februari 2022 "avslutade" ändå coronapan- demin och alla restriktioner och maktutövare återgick äntligen till normalläge.

*** Michail Sjisjkin citerar Marcus Tullius Cicero då han i sin bok konstaterar: "Slaven drömmer inte om frihet utan om en egen slav".